

I moderskabets skygge: konstruktioner af ‘godt forældreskab’ i repræsentationer af ‘selvvalgt’ enlige fædre

AF LINE GRAVGAARD KNUDSEN

ABSTRACT

In the Shadow of Motherhood: Constructions of ‘Good Parenting’ in Representations of ‘Elective’ Single Fathers

More than ever, it is considered 'natural', that fathers take on (half) the responsibility for the care of their young children. This article contributes to feminist research on 'alternative' families and fatherhood ideologies with a specific focus on single fathers. I conduct a critical examination of contemporary representations of 'elective' single fathers in the British print media and illustrate how parenting is (re)constructed as a female domain. This is achieved through an accentuation of 'womanness' as a prerequisite for appropriate nurturing, which works to construct fatherhood as secondary to motherhood. Thus, even when positively connoted subject positions of 'good parents' are made available to 'elective' single fathers (in this instance, to fathers who have adopted older children), these remain situated within a powerful discourse emphasising the 'natural' nurturing capacity of women and the particular parenting ideal of the (female) mother.

KEYWORDS

fatherhood, masculinity, parenting, single fathers, feminist post-structural discourse analysis

Til trods for at 'alternative' familieformer i stigende grad synliggøres i både akademiske, politiske og offentlige diskurser, domineres vestlige kulturelle forståelser af 'familie' til stadighed af idealer om den heteroseksuelle 'kernefamilie'. En stabil to-forælderfamilie udgør fortsat normen, som politiske initiativer udformes efter, og som andre familieformer holdes op imod (Stacey 2006). Denne prototype-familie er ikke et kønsneutralt fænomen; tværtimod synes dominerende forestillinger om (heteroseksuelle) familier og forældreskab fortsat at være rodfæstet i en forståelse af mor som primær omsorgsgiver og far som sekundær omsorgsgiver eller 'deltidsforælder' (Sunderland 2004). I denne kulturelle kontekst risikerer enlige mænd, som aktivt tilvælger forældreskabet med henblik på at blive eneforsørgere og -omsorgsgivere, at blive kulturelt uigenkendelige. Disse 'selvvalgt' enlige fædre udfordrer dominerende køns- og familienormer, og herigennem også kulturelle forståelser af, hvad 'rigtige' eller 'normale' maskuline forældreidentiteter er. Selvvalgt enlige fædre udgør derfor også et interessant fokus for undersøgelser af faderskabs- og forældreskabsideologier. I forlængelse af feministisk forskning om kulturelle repræsentationer af faderskab (bl.a. Lupton & Barclay 1997; Pleck & Pleck 1997; Wall & Arnold 2007) og 'alternative' familieformer (bl.a. Stacey 1996, 2006) gennemfører jeg i denne artikel en analyse af britiske medierepræsentationer af selvvalgt enlige fædre. Jeg ser på, hvilke diskurser der trækkes på og diskuterer, hvilke muligheder og begrænsninger der findes i de diskursive rum, som herigennem gøres tilgængelige for selvvalgt enlige fædre.

Artiklen bygger på en afsluttende opgave udarbejdet i forbindelse med en masteruddannelse ved et britisk universitet i 2010/2011. Heraf følger, at omfanget af det empiriske materiale er relativt begrænset i forhold til, hvad et større forskningsprojekt

ville muliggøre. Datamaterialet, som artiklen bygger på, er videre begrænset til en specifik mediekontekst, nemlig den britiske presse.

Det skabte overskrifter i Storbritannien, da Ian Mucklejohn i 2001 som enlig mand blev far til trillinger ved brug af surrogatmoderskab. Denne nye form for forældreskab syntes at udfordre og herigennem italesætte stærke kulturelle forestillinger om 'rigtigt' forældreskab. Min analyse af fremstillingen af selvvalgt enlige fædre giver således et interessant indblik i, hvordan kulturelle forestillinger om faderskab (re)produceres, og artiklen bidrager endvidere til diskussioner om, hvad et ideal om 'involveret faderskab' indebærer (bl.a. Wall & Arnold 2007; Klinth 2008; se også May 2012). Gennem min analyse af kulturelle forestillinger om forældreskab(er) og selvvalgt enlige fædres (ikke-)adgang til idealiserede positioner som 'gode forældre' peger jeg eksempelvis på, at der er grænser for, *hvor* involveret 'involveret faderskab' må være, og jeg viser, hvordan disse grænser synes at variere afhængigt af børnenes alder, såvel som af 'måden' hvorpå de selvvalgt enlige fædre er blevet forældre. Det skal her påpeges, at en analyse af faderskabsdiskurser i en britisk kontekst formentlig vil pege på mere 'konservative' kønsforestillinger, end man ville finde i en nordisk kontekst, hvor de politiske rammer i højere grad synes at muliggøre (og tilskynde) fædres involvering i børnepasning (se bl.a. Hobson & Morgan 2002; Moss 2012), lige som nordiske forældre- og faderskabsidealiser i højere grad end angelsaksiske synes at være præget af diskurser om 'involveret faderskab' (bl.a. Forsberg 2007; Yarwood 2011).

KULTURELLE REPRÆSENTATIONER AF SELVVALGTE ENLIGE FÆDRE

Kulturelle repræsentationer af faderskab og

maskulinitet har de senere år været genstand for en del opmærksomhed inden for den angelsaksiske familieforskning (bl.a. Wall & Arnold 2007; Pleck & Pleck 1997; for en generel oversigt over faderskabslitteraturen se bl.a. Featherstone 2009). Denne del af forskningen har i høj grad beskæftiget sig med forekomsten af det såkaldte 'nye' faderskabsideal: den involverede, omsorgsgivende faderfigur, som står i kontrast til den 'traditionelle', fraværende forsørgerfigur (Lupton & Barclay 1997; LaRossa 1988; Burgess 1997). Mens en del af denne forskning beskæftiger sig med, hvorvidt et sådant kulturelt ideal er i overensstemmelse med fædres praksisser (bl.a. Dermott 2007; Ranson 2001; se også Forsberg 2007 i en skandinavisk kontekst), udfordrer andre forskere selve præmissen om 'involveret' faderskab som dominerende kulturelt ideal. Eksempelvis sætter Jane Sunderland (2000, 2004, 2006) og Tabitha Freeman (2003) begge spørgsmålstejn ved dominansen af denne 'nye' eller 'involverede' faderfigur og fremhæver, at billedet langtfra er entydigt. Fædre repræsenteres i en angelsaksisk kontekst både som 'uansvarlige', 'ofre', 'lærlinge', 'misbrugere', 'kendisser' og 'Adonisser' (Freeman 2003), og de repræsenteres sjældent som primære omsorgsgivere (Sunderland 2004). I min analyse er jeg inspireret af Freemans og Sunderlands understregning af, hvordan multiple (og modsatrettede) repræsentationer af faderskab kan forekomme, og at det er vigtigt ikke at tage et ideal om involveret faderskab for givet.

Om end kulturelle repræsentationer af faderskab således har tiltrukket sig betydelig opmærksomhed, er der til stadighed kun en begrænset mængde forskning, der omhandler repræsentationer af enlige fædre (se bl.a. Marsiglio et al 2000). Den begrænsede forskning på området peger på, at når enlige fædre fremstilles i medierne, er det ofte som 'lærlinge' eller 'helte' (Freeman

2003), der mere eller mindre tilfældigt (eller uheldigt) befinder sig i en situation som primære omsorgspersoner, ofte som følge af skilsmisse eller dødsfald. I min analyse ser jeg derimod på repræsentationer af fædre, for hvem det at være (enlige) primære omsorgspersoner er et aktivt tilvalg. Med mit fokus på sådanne selvvalgt enlige fædre læner jeg mig op ad eksisterende feministisk forskning om 'alternative' familier (bl.a. Stacey 1996, 2006), som netop søger at sætte fokus på nye familieformer i kontrast til store dele af den mere etablerede faderskabs- og familieforskning, der (stadig) har den heteroseksuelle to-forældrefamilie som omdrejningspunkt.

DET EMPIRISKE MATERIALE

Det analyserede datamateriale udgøres af fjorten artikler, som alle blev bragt i den britiske presse mellem 2000 og 2008.¹ Artiklerne er lokaliseret gennem to søgninger på databasen Nexis foretaget i april 2011.² På baggrund af en søgning på 'single man' og 'adopt' udvalgte jeg først artikler om enlige mænd, der havde adopteret med bevidstheden om at blive enlige fædre. Det er i Storbritannien yderst usædvanligt for enlige mænd at adoptere, og der var således også kun tre artikler, som matchede kriterierne. Disse artikler omhandler to fædre, Lee Matt og Richard Stuart, der hver især som enlige mænd har ansøgt om og gennemført adoptioner af lidt ældre børn. Min anden søgning var fokuseret på artikler om enlige fædre, som havde gjort brug af surrogatmoderskab. En søgning på kombinationer af 'single man' og 'surrogacy' eller 'surrogate' resulterede udelukkende i artikler om Ian Mucklejohn, der menes at være den første britiske mand, som har fået biologisk beslægtede børn uden en kvindelig partner (Winterman 2006).³ I 2001 blev han gennem brug af surrogatmoderskab far til trillinger og har efterfølgende fået en del

opmærksomhed i den britiske presse. I alt udvalgte jeg elleve artikler om Mucklejohn. Disse blev valgt med henblik på at inddrage 1) både tabloid- og broadsheet-aviser og 2) forskellige typer af artikler såsom features, nyhedsartikler og dagbogsudrag.⁴

LÆSNING AF MATERIALET: FEMINISTISK POSTSTRUKTURALISTISK DISKURSANALYSE

Min analytiske tilgang er inspireret af feministisk poststrukturalistisk tænkning, og i min analyse er jeg særligt inspireret af Sunderland (2004) og Baxter (2003), der begge anvender en feministisk- og poststrukturalistisk inspireret tilgang til diskursanalyse. Anvendelsen af en poststrukturalistisk ramme har for det første fungeret som 'et kritisk værktøj' (St. Pierre & Pillow 2000) i forhold til at være opmærksom på og kritisk over for henvisninger til 'naturlige' eller 'normale' måder at være mand, far eller forælder på, såvel som i forhold til at være opmærksom på, hvordan magt spiller en vigtig rolle i positioneringen af de enlige fædre som subjekter (McNay 2000, Weedon 1997). For det andet spiller en Foucault-inspireret forståelse af diskurser som potentielt konstituerende (Baxter 2003) en væsentlig rolle i forhold til at problematisere de analyserede repræsentationer. De diskursive rum, der konstrueres i datamaterialet (i samspil med læseren, jf. Grosz 1995), kan forstås som potentielt konstituerende for selvvalgt enlige fædres muligheder og begrænsninger i forhold til at praktisere kulturelt genkendelige mande-, fader- og forælderidentiteter.

Den feministiske læsning af det empiriske materiale fordrer videre formuleringen af en eksplicit etisk-politisk læserposition (se bl.a. Haraway 1988). Forældreskab kan ses som ét af de eneste områder, hvor 'kvindeligt' inden for en vestlig kulturel forståelsesramme rangeres højere end 'mandligt'. Den kulturelle sammenknytning af kvindekrop-femininitet-omsorgsevne figurerer of-

te som begrundelse for, at kvinder er 'naturligt' bedre omsorgsgivere og forældre end mænd – en sammenknytning som også kan findes blandt feministiske teoretikere (se bl.a. Glenn 1994). Med udgangspunkt i en poststrukturalistisk forståelse af køn som en kropsliggjort diskursiv konstruktion er der imidlertid ingen grund til, at mænd skulle være hverken dårligere eller bedre omsorgsgivere end kvinder. Jeg ønsker på ingen måde at fremhæve faderskab på bekostning af moderskab, men fra en position formuleret ud fra en feministisk etik er det i min optik vigtigt at udfordre kulturelle forestillinger om evner og egenskaber, der er baseret på argumenter om reproduktive biologiske karakteristika – uanset om den defavoriserede part er mand eller kvinde.

Det er fra denne etisk-politiske position og fra en position informeret af feministisk og poststrukturalistisk teori, at mit udvalgte datamateriale analyseres. Herfra stiller jeg spørgsmål som: hvilke kriterier for 'godt forældreskab' kan identificeres? Hvordan fremstilles faderskab i forhold til moderskab, og hvordan fremstilles maskulinitet i forældreskabet? Hvilken betydning har dette for, hvordan de selvvalgt enlige fædre positioneres? Det er svarene på disse spørgsmål, som jeg i det følgende vil diskutere.

EN ANALYSE AF NORMATIVE FORELDREDISKURSER: HENGIVENHEDSDISKURSER

Kriterier for godt forældreskab kommer i de analyserede artikler til udtryk i forhold til normative bedømmelser af de enlige fædres forældreevner. Jeg har i materialet identificeret tre sådanne diskurser: en diskurs om forælder-barn hengivenhed, en diskurs om velopdragne børn og en diskurs om at-vide-noget om, hvordan man 'gør' forældreskab.

Et særligt tydeligt eksempel på, hvad jeg har valgt at kalde hengivenhedsdiskursen, kan ses i en artikel i *The Sun*:

Han [Stuart] har nu været far i fem år, og han er tydeligvis et naturtalent. Da Aron kommer brasende ind bevæbnet med et brød, han har bagt i skolen, er det første, han gør, at spørge til sin fars mening om mesterstykket (Palmer 2005)⁵

At Aron er ivrig efter at vise sin far det brød, han har bagt, fungerer her som vidnesbyrd om, at Stuart er et "naturtalent" som forælder. I dette eksempel er hengivenhedsdiskursen den dominerende diskurs, og subjektpositioner som 'den gode forælder' og 'den gode far' bliver gjort tilgængelige. Det er desuden værd at bemærke, hvordan bagning, som ellers ofte associeres med feminitet, bliver maskuliniseret gennem brugen af ord som "kommer brasende" og "bevæbnet med". Dette sikrer en læsning af Arons bagning som 'passende' maskulin og forhindrer effektivt enhver læsning af Arons opførsel som et patologisk resultat af at være vokset op uden en mor.

I artiklerne om Mucklejohn er adgangen til subjektpositioner som 'god forælder' noget mere begrænset. For eksempel fremgår det i *The Express*, at Mucklejohns "kærlighed til sine børn er eksklusiv og ekskluderende" (Fryer 2005) – en bemærkning der synes at foreslå, at der er tale om en overdreven, endda sygelig, hengivenhed for børnene. Ved at overhælde børnene med den kærlighed og hengivenhed, som han i stedet burde have reserveret til en kvindelig partner, afskriver Mucklejohn muligheden for at finde en mor til børnene. I modsætning til adoptivfædre, der fremstilles som 'naturligt' hengivne og kærlige forældre, anvendes hengivenhedsdiskursen intetsteds i Mucklejohn-artiklerne til at fremstille ham som en 'naturlig' eller 'normal' forælder – tværtimod vendes hengivenhedsdiskursen på hovedet og anvendes i stedet til at sygeliggøre ham som en far, der er *for* hengiven over for sine børn.

Det er i forlængelse heraf interessant at bemærke, hvordan Mucklejohn, på samme tid som han fremstilles som *for hengiven*, og

så fremstilles som *for rationel* (eller maskulin). Dette gøres med henvisning til, at han udsatte et besøg, hvor han skulle have mødt sine nyfødte børn, indtil han havde fundet passende omsorgsfaciliteter for sin syge far, som han på daværende tidspunkt tog sig af. En sådan henvisning til rationalitet og maskulinitet i forbindelse med en udskydelse af en 'fornøjelsestur' på grund af omsorgsforpligtelser er i sig selv usædvanlig og i samspil med anklagen om, at Mucklejohn er for hengiven over for sine børn, viser den med al tydelighed, hvordan modstridende diskurser er i spil. Snarere end at modvirke eller ophæve hinanden synes disse modstridende diskurser at forstærke hinanden. Vel at mærke i konstruktionen af et diskursivt rum med yderst begrænset adgang til kulturelt anerkendte positioner som 'god forælder'.

EN DISKURS OM VELOPDRAGNE BØRN

Forskellene i fremstillingen af adoptivfædre og Mucklejohn fortsætter i artiklernes anvendelse af, hvad jeg har kaldt, en diskurs om velopdragne børn. I adoptionsartiklerne fremhæves det, hvordan børnene (alle drenge) er "glade", "rolige", "klarer sig godt i skolen" og er "i stand til at udtrykke deres følelser". Disse beskrivelser fremstår som et resultat af adoptivfædrenes forældreindsats, og udtrykkenes positive konnotationer er med til at konstruere et positivt ladet diskursivt rum for adoptivfædre som 'gode forældre'. Bemærk her, hvordan det "at udtrykke følelser" bliver et vidnesbyrd om et veludviklet barn – en henvisning, der her kommer til at fremstå som en fremhævelse af det fantastiske stykke arbejde, adoptivfædre har udført. I tillæg til at være gode (maskuline) fædre er de også i stand til at varetage 'feminine' (følelsesmæssige, verbale) forældreopgaver. I det diskursive rum, der i artiklerne konstrueres for adoptivfædre, synes der således ikke at opstå problematiske modsætningsforhold i forhold til kravene om at agere mor og far på én gang (jf. Doucet 2006).

I artiklerne om Mucklejohn er det anderledes. Om end børnene beskrives som “venlige”, “intelligente” og “nysgerrige”, er der i de fleste af artiklerne et fokus på børnenes manerer som “næsten alarmerende upåklagelige” (*The Express*, Fryer 2005), og selvom det i *The Daily Mail* fremføres, at “de er rare drenge, og selvom nogen ville kalde dem overkontrollerede [af Mucklejohn], ville andre bare kalde det gode manerer” (Levin 2004), så fastholdes tvivlen om, hvorvidt denne formodede overkontrollerethed faktisk er skadelig for børnene og dermed et vidnesbyrd om faderens manglende forældreevne. Denne pointe illustreres i *Mail on Sunday* med en sammenligning af Mucklejohn med “en nutidig kaptajn Von Trapp, der marcherer sine børn rundt på ejendommen med piften og fløjten” (Collins 2006). For de af os, som har haft fornøjelsen af at se den ‘virkelige’ Von Trapp i musicalen *Sound of Music*, forekommer der dog en vis uklarhed i forhold til, hvad sammenligningen egentlig har til formål at fortælle om den ‘virkelige’ Mucklejohn. Mens den Von Trapp, som portrætteres i begyndelsen af stykket, er en mere eller mindre eksplicit repræsentation af en ‘dårlig forælder’, så fremstilles han i slutningen af stykket tværtimod som en kærlig og hengiven ‘god forælder’. Tager vi den overordnede tone i *Mail on Sunday*-artiklen i betragtning, forekommer en plausibel læsning af sammenligningen at være, at den tilsyneladende forvandling fra dårlig til god forælder bør tilskrives den kvindelige hovedpersons indflydelse: Med sit ‘naturlige’ kvindelige instinkt for at drage omsorg og opdrage børn lærer hun Von Trapp om det at være forælder. I en sådan læsning er diskurser om køn filtret sammen med diskurser om forældreskab. Som jeg vil uddybe i det følgende, synes diskurser om moderinstinkt og ‘naturlige’ kvindelige evner for at drage omsorg og opdrage børn at være for normative forældrediskurser, hvad den normative (kerne)familie er for familiediskurser. Kulturelle forestillinger om foræl-

dreskab og (børne)omsorg synes således at være domineret af en underliggende morved-bedst-diskurs.

EN DISKURS OM AT-VIDE-NOGET OM FORÆLDRESKAB

Som blandt andre Andrea Doucet (2006) har påpeget, synes standarder for forældreskab i høj grad at være baseret på moderskab, og mødres praksisser kommer til at fremstå som en målestok for bedømmelser af forældrepraksisser generelt. Dette er også tilfældet i artiklerne om selvvalgt enlige fædre – ikke mindst når de enlige fædres forældrepraksisser sammenlignes med ‘normalen’, hvor der generelt henvises til mødre snarere end til forældre eller fædre. Dette kan ses i de følgende to bemærkninger om Mucklejohns forældrepraksisser: “Den rutine, han har fået etableret, ville gøre enhver *mor* misundelig” (*Daily Mail*, Levin 2004, min kursivering), og “det lyder nemt. Selvom de fleste *mødre* ville kunne fortælle, at det er det sjældent” (*Sunday Telegraph*, Craig 2005, min kursivering).

En interessant ting at bemærke er, hvordan kommentarerne positionerer forfatteren som én, der ved noget om forældreskab: en mor. Fra denne position får forfatteren (og den kvindelige læser, der som mor eller potentiel mor også er inviteret til at indtage denne vidende position) adgang til at trække på en diskurs om at-vide-hvad-der-er-rigtigt-og-forkert og kvalificeres hermed til at tage del i konstruktionen af det diskursive rum, som er tilgængeligt for (enlige) fædre. Et diskursivt rum som meget vel kan positionere selvvalgt enlige fædre som ikke-vidende eller, som Freeman (2003) foreslår, som ‘lærlinge’. Min pointe er her ikke, hvorvidt forfatterne til artiklerne selv er mødre. Derimod finder jeg det interessant, at forfatterne får adgang til en position som vidende ved at positionere sig som kvinder eller mødre. En positionering, der kan læses som en kontrast til ‘traditionelle’ (vestlige) mere eller mindre eksplicit mandlige vi-

denspositioner (Haraway 1988; Harding 1986).

Fra en mere kritisk vinkel kan denne positionering af (potentielle) mødre som vidende forældre imidlertid ses som bidragende til opretholdelsen af 'traditionelle' køns- og forældreideologier – mest eksplicit måske i forhold til en diskurs om intensivt moderskab og argumentet om, at fordi mødre ved mere om omsorgsgivning og børnepasning, så bør de også være (intensivt) sammen med deres børn på fuld tid (Hook & Chalasani 2008). Diskursen om intensivt moderskab kan findes i de fleste af artiklerne, her fra *The Daily Mail*:

Det spørgsmål, mange vil stille sig, er naturligvis, hvordan drengene vil blive påvirket senere i livet af at være vokset op uden en mors omsorgsfulde kærlighed. Ian hævder, måske uundgåeligt at han ikke er det mindste bekymret over den manglende kvindelige indflydelse i trillingernes liv. 'De er omgivet af kvinder', insisterer han. 'Næsten al personalet i vuggestuen er kvinder, og der er en masse kvindelige naboer, som kigger forbi'. Det er ikke et svar, der formår at mane tvivlernes bekymring i jorden. Hvordan kan man sammenligne en venlig kvindelig pædagog, der tager sig af utallige børn, med det unikke bånd i et mor-barn forhold? (Levin 2004)

I dette eksempel beskrives moderlig kærlighed som "omsorgsfuld" og sættes hermed i kontrast til Mucklejohns ikke-omsorgsgivende kærlighed. Her figurerer omsorgsgivning som en form for *arbejde*, der er essentiel for at opretholde et godt mor-barn-forhold. En sådan betoning af omsorgsarbejds betydning forekommer imidlertid at stå i direkte modsætning til bemærkninger andetsteds i artiklen, hvor det tilsyneladende foreslås, at en separation af omsorgsarbejde og kærlighed *ikke* vil være skadelig for forælder-barn-forholdet. Det påpeges eksempelvis, at "han [Mucklejohn] kunne sagtens overlade det meste af rutinearbejdet [til andre] uden at svække det følelsesmæs-

sige bånd mellem sig selv og sine sønner" (Levin 2004). Hvordan kan vi forstå disse tilsyneladende modstridende meldinger? I en kontekst hvor 'traditionelle' kønnede forestillinger om forældreskab er dominerende, forekommer en plausibel læsning at være, at adskillelsen af omsorgsarbejde og følelsesmæssig hengivenhed er acceptabel for fædre, men ikke for mødre, fordi faderkærlighed ikke i samme grad forventes at være omsorgsgivende.

Her bliver det vigtigt at pointere, at fædres omsorg til gengæld ikke betragtes som lige så værdifuld som omsorg ydet af en mor (eller af kvinder generelt). I uddraget ovenfor illustreres dette med fremhævelsen af det "unikke" mor-barn forhold og med referencen til "kvindelig" tilstedeværelse (om det så er kvindeligt vuggestuepersonale, kvindelige naboer eller, bedst af alt, mødre) som vidnesbyrd om, at der ydes en passende omsorg. Disse referencer illustrerer desuden eksistensen af et forældrehierarki: først mødre, dernæst kvinder generelt, dernæst fædre og allersidst mænd generelt. I forhold til et sådant hierarki ser vi igen forskelle mellem Mucklejohn og adoptivfædrene. Som jeg tidligere har beskrevet, bliver Stuart fremhævet som et "naturtalent", der 'ved-noget' om forældreskab, og Matts intensive læsning om forældreskab og børnepasning – en, kunne man fremføre, yderst rationel tilgang til at lære om forældreskab – fremhæves som fuldt ud forståelig og 'normal' for en person, der ansøger om at adoptere (*The Times*, Sims 2000). Derimod bliver Mucklejohns teorier om forældreskab afskrevet som *for* rationelle og implicit *for* maskuline til at blive accepteret som 'godt forældreskab'.

DISKURSER OM HETEROSEKSUEL MASKULINITET

Tæt sammenvævet med diskurserne om godt forældreskab findes i artiklerne diskurser om normativ og ikke-normativ heteroseksuel maskulinitet. I det følgende disku-

terer jeg, hvordan sådanne diskurser anvendes i artiklerne og får betydning for, hvordan de selvvalgt enlige fædre positioneres.

I alle artiklerne findes diskurser, der fremhæver det 'naturlige' ved at ønske sig at være (eller blive) en del af en kærlig familie. For de selvvalgt enlige fædre overskygges disse dog til tider af diskurser, der fremhæver det 'unaturlige' og ikke mindst uønskværdige ved (heteroseksuelle) mænd, der gerne vil have børn uden en partner. I artiklerne om Mucklejohn refereres eksempelvis ofte til, at han ikke er i et "fast forhold" – noget som i flere tilfælde knyttes an til en problematisering af hans seksualitet. Det mest eksplicite eksempel herpå findes i *The People* med bemærkningen om, at Mucklejohn "insisterer på, han ikke er bøsse, selvom han aldrig har haft en seriøs kæreste (girlfriend)" (Kemp 2001). Man kan naturligvis hævde, at en sådan mistænkeliggørelse af Mucklejohns (hetero)seksualitet kan forklares med henvisning til hans personlige karakteristika og opførsel. Fra et Butler-inspireret perspektiv, hvor seksualitet forstås som performativ (Butler 1993), er det dog næppe overraskende, at ikke-performance af heteroseksualitet hos en person, der identificerer sig som heteroseksuel, kan føre til kulturel forvirring. På denne baggrund vil jeg hævde, at mistænkeliggørelsen af Mucklejohns (hetero)seksualitet kan læses som en indikator på, hvor grænserne drages for kulturelt genkendelig heteroseksuel maskulinitet.

Her er det igen interessant at bemærke, hvordan sådanne (implicitte) spekulationer om homoseksualitet ikke findes i artiklerne om adoptivfædrene: At de ikke har en kvindelig partner beskrives som fortrydeligt, men ikke som problematisk for deres (hetero)seksuelle identiteter

Også ved at deltage i feminint konnoterede aktiviteter som børnepasning kan (enlige) fædre sætte deres maskulinitet 'på spil' (Thorne 1993, refereret i Doucet 2006). I min gennemlæsning af materialet har jeg imidlertid udelukkende fundet *implicitte*

sammenkædninger af børnepasningsaktiviteter og seksualitet og det udelukkende i Mucklejohn-artiklerne. I *The Sunday Telegraph* bemærkes det, at "der har uundgåeligt været spekulationer omkring Ians seksualitet" (Craig 2005). Brugen af ordet "uundgåeligt" markerer her styrken af den underliggende diskurs. Læseren forventes at vide, hvorfor det er uundgåeligt, at der sættes spørgsmålstejn ved Mucklejohns seksualitet. På baggrund af læsninger af faderskabs- og maskulinitetslitteraturen forekommer et kvalificeret bud at være, at det er 'unaturligt' for en (heteroseksuel) mand *frivilligt* at ville have eneansvar for børnepasning og omsorgsarbejde, og at der derfor må sættes spørgsmålstejn ved hans (heteroseksuelle) maskulinitet.

To diskurser synes at være dominerende i disse referencer til Mucklejohns (mistænkeliggjorte) seksualitet. For det første en heteronormativ diskurs, hvor heteroseksualitet fremhæves som 'normalen' (Warner 1991); for det andet en diskurs om ikke-intensivt faderskab i parallel til diskursen om intensivt moderskab. I artiklerne om Mucklejohn synes disse i samspil at konstruere et diskursivt rum, hvor adgang til subjektpositioner som '(umistænkeligt) heteroseksuel mand' er særdeles begrænset.

Det er her interessant at bemærke, hvordan en sådan restriktion på adgangen til positioner, der bekræfter Mucklejohns heteroseksuelle maskulinitet, synes at forekomme parallelt med en diskurs, der (i direkte modsætning hertil) insinuerer eksistensen af en farlig *hypermaskulinitet* i form af en ukontrollabel (heteroseksuel) mandlig seksualitet. En hypermaskulin seksualitet med associationer til repræsentationer såsom 'børnemisbrugeren' og 'den pædofile' (Freeman 2003). Eksplicit reference til denne diskurs findes kun i en enkelt artikel. I *The Daily Mail* beskrives det, hvordan "han [Mucklejohn] gisper af rædsel, da jeg nævner, at nogen kunne være bekymrede for, om han har en pædofil interesse i sine børn" (Levin 2004). Om end diskursen

kun eksplicit refereres til denne ene gang, er den yderst magtfuld, idet den potentielt kan begrænse selvvalgt enlige fædres adgang til subjektpositioner som 'normale' fædre. I det nuværende diskursive klima omkring børnemisbrug kan enhver henvisning til 'unaturligt' faderskab associeres med misbrug – den ultimativt patologiske form for faderskab.

Ingen spor af diskursen om farlig maskulinitet synes at være til stede i adoptionsartiklerne, og adoptivfædrene synes generelt at have adgang til et større udvalg af positivt konnoterede diskurser. Hverken deres ungarlestatus eller deres beslutning om at blive primære omsorgsgivere for deres børn synes at sætte deres kulturelle genkendelighed som (heteroseksuelle, maskuline) mænd på spil.

ET DISKURSIVT SKEL: FORSKELLIGE POSITIONERINGER

Hvilken betydning har diskurser om godt forældreskab og (heteroseksuel) maskulinitet for, hvordan selvvalgt enlige fædre positioneres? Som jeg i det foregående har illustreret, anvendes der i artiklerne ofte modstridende diskurser til at positionere de selvvalgt enlige fædre, og gennem forskellige vægtninger og anvendelse af diskurserne konstrueres et diskursivt skel med produktionen af to meget forskellige diskursive rum til følge: ét for adoptivfædre og ét for Mucklejohn. Adoptivfædrene fremstilles som gode, tilpas hengivne, vidende, tilpas maskuline og umistænkeligt heteroseksuelle fædre, som tilfældigvis (og uden betydning) ikke lever op til kernefamilieidealet. De positioneres på denne måde med adgang til en række normativt acceptable diskurser, som giver mulighed for at normalisere deres usædvanlige ('unormale') forældresituation. Ser man udelukkende på, hvordan adoptivfædrene positioneres, kunne noget således tyde på, at der er sket en opblødning af 'traditionelle' køns- og forældrestereotyper, som i visse tilfælde giver plads til en sam-

menknytning af mandekrop-maskulinitetsomsorg. Ser vi derimod på, hvordan Mucklejohn positioneres, så er det tydeligt, at hvis der er sket en opblødning, så er det ikke én, der er gældende for alle. Mucklejohns ikke-normativitet bliver konstant problematiseret, og hans muligheder for at normalisere sine handlinger og beslutninger er yderst begrænsede; i modsætning til adoptivfædrene fremstilles han i udstrakt grad som uvidende om at være forælder og som både ikke-maskulin-nok og som hypermaskulin.

Det er her relevant at overveje, hvilken betydning brugen af henholdsvis adoption og surrogatmoderskab får for, hvordan fædre positioneres. Mens brug af surrogatmoderskab i den offentlige debat ofte fremstilles i en forbrugerdiskurs om at 'købe' børn (se eksempelvis Anleu 1992; Spar 2006), synes adoption i højere grad at fremstilles som en god gerning (se også bl.a. Myong 2013). Denne forskel gør sig også gældende i artiklerne om de selvvalgt enlige fædre. Mens adoptionsfædre fremhæves som uselviske og som nogen, der hjælper de børn, de har adopteret, fremstilles Mucklejohn gennemgående som én, der på usmagelig vis har købt sine børn. Surrogatmoderskab fremstår hermed – i modsætning til adoption – som noget, der forstyrrer (og endda besmitter) et kulturelt ideal om forælder-barn forholdet som 'naturligt'.

Det er desuden væsentligt at minde om, at det at drage omsorg for spædbørn (som Mucklejohn og andre fædre, der gør brug af aftaler om surrogatmoderskab, må gøre) generelt synes at medføre en stærkere association til femininitet end det at drage omsorg for ældre børn. I en (vestlig) kontekst med kulturelle idealer om kvinder, men ikke mænd, som 'naturlige' omsorgsgivere, burde det således ikke overraske os, at en mand, der er eneansvarlig for at tage sig af spædbørn – endda hele tre på én gang – bliver et interesseobjekt for en presse, som søger at (gen)etablere et (konservativt) familieideal. Adoptioner af ældre børn, derimod, synes ikke at kræve en tilsvarende

mængde (moder)omsorg, men derimod *disciplin* og *aktivitet* i form af leg – aspekter som i langt højere grad korresponderer med fremherskende vestlige idéer om faderskab og maskulinitet. Det er dog også vigtigt at påpege, at forskellen mellem spædbørn/ældre børn *ikke* synes at kunne forklare, hvorfor ‘manglen’ på en kvindelig partner og diskurser om hyperseksualitet og børnemisbrug kun anvendes i artiklerne om Mucklejohn – bekymringer om seksuelt misbrug af børn er som bekendt ikke begrænset til spædbørn.

I MODERSKABETS SKYGGE: KONKLUDERENDE BEMÆRKNINGER

Selvvalgt enlige fædre repræsenterer en ny måde at ‘gøre’ forældreskab på. I en dansk kontekst er surrogatmoderskabsaftaler ulovlige, og fremmedadoption til enlige mænd forekommer stadig yderst sjældent. Ikke desto mindre ses også i Danmark en udvikling i retning af, at flere og flere mænd har det primære (omsorgs)ansvar for deres børn (Lyng 2013). Min analyse af, hvordan britiske selvvalgt enlige fædre kulturelt positioneres som mænd, fædre og forældre, kan i denne forbindelse fungere som en påmindelse om, hvordan en kulturel sammenknytning af kvindekrop-femininitet-omsorgsevne ud over at være potentielt begrænsende for kvinder, der ikke ønsker at positioneres som omsorgsgivere, også har indflydelse på mulighederne for at sammenknytte mandekrop-maskulinitet-omsorg. På baggrund af de meget forskellige positioneringer af Mucklejohn og adoptivfædre vil jeg desuden fremhæve to forhold, som synes at gøre sig gældende i relation til denne ‘nye’ form for forældreskab. For det første at varetagelse af spædbørn stadig i vid udstrækning fremstilles som noget ‘kvindeligt’ (se også bl.a. Olsen 2000). For det andet at ‘måden’ at få børn på kan fungere som en væsentlig differentiator i forhold til mulighederne for at opnå kulturel anerkendelse som ‘naturlige’ forældre.

Jeg har i det foregående vist, hvordan der i det analyserede materiale er visse tegn på en opblødning af kønnede stereotyper for nogle af de selvvalgt enlige fædre, nemlig adoptivfædre. De fremstilles således i nogen grad i overensstemmelse med positivt konnoterede forestillinger om den ‘nye’ faderfigur. Den emotionelle og omsorgsgivende fader der til trods for feminine karakteristika (som for eksempel at være primær omsorgsgiver) stadig uproblematisk genkendes som (maskulin, heteroseksuel) mand (Lupton & Barclay 1997). I forlængelse heraf er det imidlertid vigtigt at påpege, at opblødningen finder sted inden for et overordnet diskursivt rum, der forbliver relativt snævert, og som i vid udstrækning er formet i overensstemmelse med ‘traditionelt’ kønnede forventninger og forestillinger om den normative (kerne)familie og normative (heteroseksuelle, kønnede) forælderoller. Så selvom adoptivfædre positioneres således, at subjektpositioner som ‘gode fædre’ er tilgængelige, så foregår dette vel at mærke inden for en overordnet diskursiv ramme, der fremskriver moderskabet som ‘naturligt’ overlegent, og som bibeholder mødres praksisser som den ultimative målestok for forældreskab. Selvvalgt enlige adoptivfædre kan således indtage positioner som ‘gode forældre’ *med henvisning til*, at deres adoption (af ældre børn) er den bedst mulige løsning på en anden problematik, nemlig ‘problembørn’ uden et hjem, der har brug for disciplin og omsorg i en bred forstand.

I denne artikel har jeg ønsket at fremhæve, hvordan der i britiske medierepræsentationer af selvvalgt enlige fædre sker en fremskrivning af ‘kvindelighed’ og moderskab som grundlæggende præmisser for omsorgsgivning og forældreskab. Selvvalgt enlige fædre fremstår hermed som sekundære; ekskluderede fra ‘naturlige’ forældrepositioner qua deres ‘mandighed’ – og (selvvalgt enligt) faderskab synes således fortsat at konstrueres i skyggen af moderskabet.

ACKNOWLEDGEMENTS

En stor tak til professor Ruth Holliday for kyndig og engageret vejledning.

NOTER

1. Artiklerne er markeret med * under 'Litteratur'.
2. Nexis er en elektronisk artikeldatabase, der i form og indhold minder om danske Infomedia.
3. Lovgivningen i Storbritannien anerkender ikke kommercielle aftaler om surrogatmoderskab. Mucklejohn lavede derfor en aftale med en surrogatmor i USA, hvor reglerne er lempeligere.
4. Som Judith Stacey (2006) påpeger, er risikoen for at 'sætte sin maskulinitet på spil' gennem deltagelse i 'feminine' aktiviteter størst for mænd, der identificerer sig som heteroseksuelle. Det er derfor heteroseksuelle fædre, jeg i denne artikel har fokus på. Artiklerne omhandler desuden hvide, ikke-handicappede (majoritets)mænd, der alle fremstår som relativt velhavende.
5. Alle citater er angivet efter egen oversættelse fra engelsk.

LITTERATUR

- Anleu, Sharyn R. (1992): Surrogacy: For Love But Not for Money?, i: *Gender & Society* 1992/1
- Baxter, Judith (2003): *Positioning Gender in Discourse: a feminist methodology*. Basingstoke, Palgrave Macmillan
- Burgess, Adrienne (1997): *Fatherhood Reclaimed: The Making of the Modern Father*. London, Vermilion
- Butler, Judith (1993): *Bodies that Matter: on the discursive limits of "sex"*. New York, London, Routledge
- Chambers, Deborah (2001): *Representing the Family*. London, Sage Publications
- *Collins, Laura (2006): Trouble time three!; One hectic day in the life of the millionaire who created triplets with an egg donor and is bringing them up alone. *Mail on Sunday*. 30/04/2006
- *Craig, Olga (2005): Mine, mine, all mine; Ian Mucklejohn was prepared to do anything to have children. So he paid one woman for her eggs, and another for her womb; pounds 50,000 later, he was the single father of triplets. Now he tells Olga Craig: I don't feel there is anything missing. *Sunday Telegraph*. 20/03/2005 (review s.1)
- Dermott, Esther (2007): *Intimate Fatherhood: A Sociological Analysis*. London, Routledge
- *Dixon, Cyril (2001): Exclusive: proud father cuddles the best present in the world – his baby triplets; my three reasons for a Christmas full of cheer. *The Express*. 24/12/2001 (s. 3)
- Doucet, Andrea (2006): *Do Men Mother? Fathering, Care, and Domestic Responsibility*. Toronto, University of Toronto Press
- Featherstone, Brid (2009): *Contemporary Fathering: Theory, Policy and Practice*. Bristol, Policy Press
- Forsberg, Lucas (2007): Negotiating involved fatherhood, i: *NORMA* 2007/2
- Freeman, Tabitha (2003): Loving Fathers or Deadbeat Dads: The Crisis of Fatherhood in Popular Culture, i: Sarah Earle & Gail Letherby (red.): *Gender, Identity & Reproduction. Social Perspectives*. New York, Palgrave Macmillan
- *Fryer, Jane (2005): My children don't need a mother; the extraordinary story of the 57-year-old bachelor who bought three boys off the Internet to fulfil his dream of being a father. *The Express*. 24/03/2005 (s. 31)
- Glenn, Evelyn N. (1994): Social constructions of mothering: a thematic overview, i: Evelyn N. Glenn, Grace Chang & Linda R. Forcey (red.): *Mothering: Ideology, Experience, Agency*. New York, London, Routledge
- Grosz, Elizabeth (1995): *Space, Time and Perverision*. London, Routledge
- Haraway, Donna (1988): Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective. *Feminist Studies* 1988/3
- Harding, Sandra (1986): *The Science Question in Feminism*. Milton Keynes, Open University Press
- *Hemple, Peter (2001): Fathering instinct; ever-increasing numbers of broody men are refusing to wait until the right woman comes along before having children. *The Independent*. 18/03/2001 (s. 10-11)
- Hobson, Barbara & Morgan, David (2002): Introduction, i: Barbara Hobson & David Morgan (red.): *Making Men into Fathers: Men, Masculinities, and the Social Politics of Fatherhood*. New York, Cambridge University Press
- Hook, Jennifer L. & Chalasani, Satvika (2008): Gendered Expectations? Reconsidering Single Fathers' Child-Care Time, i: *Journal of Marriage and the Family* 2008/4
- *Kemp, Cathryn (2001): TV Esther's tycoon pal pays pounds 50K for triplets!; It's all legal but is it right?; astounding story of 54 year old who ordered designer babies on the net shock as the star is godmother. *The People*. 11/11/2001 (s. 18-19)
- Klinth, Roger (2008): The Best of Both Worlds?

- Fatherhood and Gender Equality in Swedish Paternity Leave Campaigns, 1976-2006, i: *Fathering: A Journal of Theory, Research, and Practice about Men as Fathers* 2008/1
- LaRossa, Ralph (1988): Fatherhood and Social Change, i: *Family Relations* 1988/4
 - *Levin, Angela (2004): I bought triplets for Pounds 50,000 (And no, they don't need a mother, thank you very much). *Daily Mail*. 16/06/2004 (s. 30-31)
 - Lupton, Deborah & Barclay, Lesley (1997): *Constructing Fatherhood: discourses and experiences*. London, SAGE
 - Lyng, Jens F. (2013): Flere enlige mænd får barnet efter parbrud. *Kristeligt Dagblad*. 09/09/2013. Lokaliseret 19/11/2013 på: <http://www.kristeligt-dagblad.dk/artikel/524406:Danmark—Flere-enlige-maend-faar-barnet-efter-parbrud>
 - Marsiglio, William, Paul Amato, Randall D. Day & Lamb, Michael E. (2000): Scholarship on Fatherhood in the 1990s and beyond, i: *Journal of Marriage and the Family* 2000/4
 - May, Jason (2012): Sources of Information on Involved Fatherhood Research, i: *CASEmakers* 2012/2
 - McNay, Louis (2000): *Gender and Agency: reconfiguring the subject in feminist and social theory*. Malden, Mass., Polity Press
 - Moss, Peter (red.) (2012): *International Review of Leave Policies and Related Research 2012*. International Network on Leave Policies and Research
 - *Mucklejohn, Ian (2005a): Can we go and see Mummy tomorrow? Extracted from 'And Then There Were Three', by Ian Mucklejohn. *Sunday Telegraph*. 20/03/2005 (review s.2)
 - *Mucklejohn, Ian (2005b): How I built my family. *The Sunday Times*. 26/06/2005 (features, s. 10)
 - Myong, Lene (2013): Adoption er en kærlighed-søkonmi, i: *Asterisk*. 2013/juni
 - *Odone, Christina (2005): Comment: cheer up, chaps; think of Mucklejohn. *The Observer*. 28/08/2005 (s. 21)
 - Olsen, Bente Marianne (2000): *Nye fedre på orlov – en analyse af de kønsmæssige aspekter ved forældreorlovsordninger*. København, Sociologisk Institut (Ph.d.-afhandling)
 - *Palmer, Caroline (2005): Single Richard's five-year battle to get a perfect family. *The Sun*. 08/11/2005 (National Adoption Week)
 - Pleck, Elizabeth & Pleck, Joseph (1997): Fatherhood Ideals in the United States: Historical Dimensions, i: Michael Lamb (red.): *The Role of the Father in Child Development* (3. udgave). New York, John Wiley and Sons
 - Ranson, Gillian (2001): Men at Work: Change – Or no Change? – In the Era of the “New Father”. *Men and Masculinities* 2001/1
 - *Sims, Sarah (2000): I didn't know whether it was possible for a single man to adopt, but I knew I was ready to be a father. *The Times*. 29/04/2000 (features)
 - Spar, Deborah (2006): *The Baby Business: how money, science, and politics the drive of commerce of conception*. Boston: Harvard Business School Press
 - St. Pierre, Elizabeth & Pillow, Wanda (2000): Introduction: Inquiry among the Ruins, i: Elizabeth St. Pierre & Wanda Pillow (red.) *Working the Ruins: Feminist Poststructural Theory and Methods in Education*. London; New York, Routledge
 - Stacey, Judith (1996): *In the Name of the Family; Rethinking Family Values in the Postmodern Age*. Boston, Beacon Press
 - Stacey, Judith (2006): Gay Parenthood and the Decline of Paternity as We Knew It, i: *Sexualities* 2006/1
 - Sunderland, Jane (2000): Baby Entertainer, Bumbling Assistant and Line Manager: Discourses of Fatherhood in Parentcraft Texts, i: *Discourse & Society* 2000/2
 - Sunderland, Jane (2004): *Gendered Discourses*. New York, Palgrave Macmillan
 - Sunderland, Jane (2006): 'Parenting' or 'mothering'? The case of modern childcare magazines, i: *Discourse & Society* 2006/4
 - Thorne, Barrie (1993): *Gender Play: Girls and Boys in School*. Rutgers University Press
 - Wall, Glenda & Arnold, Stephanie (2007): How Involved Is Involved Fathering? An Exploration of the Contemporary Culture of Fatherhood, i: *Gender & Society* 2007/4
 - Warner, Michael (1991): Introduction: Fear of a Queer Planet, i: *Social Text* 1991/29
 - Weedon, Chris (1997): *Feminist Practice and Poststructuralist Theory* (2. udgave). Oxford, Blackwell
 - *Whitney, Anna (2001): Single father of triplets defends surrogacy deal. *The Independent*. 18/09/2001 (s. 13)
 - *Winterman, Denise (2006): I'm the Daddy. *BBC News Magazine* [online]. Lokaliseret 25/01/2011 på <http://news.bbc.co.uk/1/hi/magazine/4986804.stm>
 - Yarwood, Gemma A. (2011): The pick and mix of fathering identities, i: *Fathering* 2011/2